

*MƏQALƏ***Müşfiq Çobanov**

Azərbaycan-Asiya ədəbi əlaqələri şöbəsinin dissertantı,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

m-borcali@mail.ru

189

1 (16) 2020

Müşfiq Çobanov. Azərbaycan-Gürcüstan ədəbi əlaqələrində bədii tərcümə**Azərbaycan-Gürcüstan ədəbi əlaqələrində bədii tərcümə**

Azərbaycan-Gürcüstan ədəbi əlaqələrində bədii tərcümə mühüm yer tutur. Gürcü ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrini dilimizə çevirmək, qonşu xalqın mənəvi söz sərvətini oxucuya çatdırmaq və xalqlarımız arasında əsrlərdən bəri mövcud olan mənəvi dostluq körpüsünü daha da möhkəmləndirməyə xidmət edir.

Müxtəlif mətbuat orqanlarında, xüsusilə də “Şərqi şafəqi”, “Gürcüstan”, “Varlıq” və digər qəzetlərdə, “Çəsmə” (1980), “Dan ulduzu” (1987, 1989, 1990), “Bir sinədə iki ürək” (1981), “Ədəbi Gürcüstan” (2007, 2012) və sair toplularda vaxtaşırı dərc olunan tərcümələri yalnız bədii tərcümə keyfiyyətlərinə görə deyil, həm də bədii-estetik tutumu, milli ədəbiyyatda mövqeyi baxımından təqdirə layiqdir.

“Şərqi şafəqi” (1957-1959) qəzetində dərc olunan tərcümə əsərləri arasında M.H.Bəxtiyarlının çevirdiyi, T.Canqulaşvilinin “Onların doğru sözləri” (22.02.1957), Cansuq Çarkivianinin “Ana” (8.03.1957), Əflatun Saraclının Ş.Çkadianın “Mən xoşbəxtəm” (12.04.1957) şeirləri, T.Hüseynovun K.Şatberaşvilinin “İlk oğlun sağlığına” (17.08. 1958), A.Beliaşvilinin “Yolun başlanğıcı” (29.08.1958) əsərləri və digər mətnlər orijinala yaxınlığı ilə seçilir.

“Gürcüstan” (1960-2015) qəzetində bədii tərcümə nümunələri çoxdur. Bu tərcümələrdə Vətən torpağına məhəbbət, el-obaya, xalqa sevgi, elmə, maarifə həvəs, dostluq kimi mühüm ideyalar təbliğ edilir.

Bu çevirmələr arasında M.H.Bəxtiyarlının Vaja Pşaveladan “Mən dağ zirvəsiyəm” (10.08.68), Dünyamalı Kərəmin Georgi Leonidzedən “Gürcüstan” (25.02.1965), A.Seretelidən “Dalğalan, dəniz, dalğalan” (15.11.1980), “Suliko” (13.12.1980) şeirləri, Mirzə Məmmədoğlunun N.Lordkipanidzedən “Miniatürlər” (29.07.1980), Q.Rçeulişvilidən “Gözəldir gürcü qızı” (4.10.1980), R.İnanişvilidən “Biçənəkdə” (11.06. 1987) çevirdikləri hekayələri də diqqəti cəlb edir.

Ötən əsrin 80-ci illərindən Əlixan Düşgün, Mədəd Coşğun, Qasım Məftuni, Eyvaz Əlləzoğlu, Mirzə Məmmədoğlu və başqaları da tərcüməyə meyl göstərirlər. S.Narimanidzenin “Görən hara gedir” (çevirəni M.Coşğun), M.Şervadzenin “Tbilisi” (N.Yusifovlu) şeirləri, Q.Çoxelinin “Yoxuş” (E.Əlləzoğlu), İ.Taliaşvilinin “Axşamüstü” (M.Məmmədoğlu), Q.Pancikidzenin “Gümüş kəmə” (S.Hüseynova) hekayələri də tərcümə səviyyəsi ilə bizi razı salır. Elə ilk baxışdan duyulur ki, onlar bu işə bir sənət kimi yanaşır və bu yöndə öz güclərini əzmlə sınağa çalırlar. Qeyd edək ki, son vaxtlar çap olunmaq həvəsi ilə gürcü dili bilənlər arasında tərcüməçiliklə məşğul olmağa başlayanların sayı artmışdır. Lakin tərcümələr arasında klassik ədəbiyyatdan nümunələrin yox dərəcəsində olması düşündürücüdür. Öncə İ.Çavcadze, A.Sereteli, V.Pşavela, M.Cavaxaşvili və başqaları kimi önəmli, qonşusevər və humanist sənətkarların əsərləri dilimizə çevrilməklə yanaşı, müasir gürcü yazıçılarının da əsərlərinə yer verilməlidir. Yuxarıda göstərdiyimiz faktlar göstərir ki, neçə-neçə əsrlərdən bəri tarixən mövcud olan Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələrinin daha da inkişaf etdirilməsində Gürcüstanda yaşayıb-yaradan qələm sahiblərinin, Tbilisidə, eləcə də rayonlarda nəşr olunan Azərbaycan dilli mətbuat orqanlarının, xüsusilə də “Gürcüstan” qəzetinin, “Çeşmə” (1980), “Dan Ulduzu” (1987, 1989, 1990) və “Ədəbi Gürcüstan” (2007, 2012) ədəbi məcmuələrinin böyük rolu olmuşdur.

“Çeşmə” ədəbi məcmuəsinin “Tərcümələr” bölməsində 7 nəfər gürcü qələm sahibinin, “Dan ulduzu - 1987” ədəbi məcmuəsinin “Tərcümələr” bölməsində 21 gürcü xalq nağılı və gürcü xalq poeziyasının “Dan ulduzu - 1989” ədəbi məcmuəsində 11, “Ədəbi Gürcüstan” (2007) ədəbi məcmuəsində isə 26 tərcümə əsəri təqdim olunub.

“Ədəbi Gürcüstan-2007” toplusunun əsas özəlliklərindən biri də burada azərbaycanlı müəlliflərlə yanaşı, bir çox klassik və çağdaş gürcü yazarlarının əsərlərindən nümunələrin yer almasıdır. Belə ki, topluda gürcü ədəbiyyatından tərcümələrə xüsusi bir bölmə ayrılmışdır. 26 tanınmış gürcü sənətkarın - İlya Çavçavadze, Akaki Sereteli, Qalaktion Tabidze, Tisian Tabidze, Qriqol Orbeliani, Xuta Berulava, Cansuq Çarkviani, Zezva Medulaşvili, Otar Çelidze və başqalarının oxuculara təqdim edilmiş şeirlərini, Nodar Dumbadze, Merab Abaşidze, Qoderzi Çoxeli, Revaz İnanşvili, Vaxtanq Axvlediani və başqalarının hekayələrini orijinaldan dilimizə yerli yazar soydaşlarımız - Alxan Binnətoğlu, Valeh Hacılar, Nəsim Yusifovlu, Rafiq Hümət, Mirzə Məmmədoğlu, Cambul Məmmədli, Dilqəm, Oqtay Kazımlı və başqaları tərcümə ediblər.

Gürcüstanda Azərbaycan dilində nəşr olunan mətbuat orqanlarında, xüsusilə də, “Gürcüstan” və digər qəzetlərdə işıq üzü görmüş bədii tərcümə əsərləri arasında tanınmış şair-tərcüməçi-alim Əflatun Saraclının çevirmələri sənətkarlıq və professionalıq baxımından diqqəti cəlb edir. Onun Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələrinə aid

araşdırmaları da öz yeniliyi, elmiliyi və çağdaş məsələlərə yeni münasibəti baxımından seçilir. Xüsusilə Ş.Rustaveli və XIX-XX yüzillər gürcü ədəbiyyatı ilə bağlı araşdırmaları dəyərlidir.

Əflatun Saraclının böyük zəhmət bahasına gürcü ədəbiyyatından ana dilimizə çevirdiyi əsərlər arasında İ.Cavçavadze, İ.Barataşvili, V.Pşavela, Q.Tabidze, İ.Qrişaşvili, G.Leonidze, K.Kaladze, İ.Noneşvili, R.Margiani, F.Xalvaşi və başqalarının əsərləri mühüm yer tutur. Həmin əsərlərdən bəzi nümunələr, sonralar “Bir sinədə iki ürək”, “Kür Xəzərə qovuşur”, “Sayat Nova”, “Torpaq çəkir” və sair kitablarda, dərgilərdə toplanmış “Günahsız Abdulla” (Mixail Cavaxişvili) və “Kukaraça” (Nodar Dumbadze) povestlərinin tərcüməsi əsasında televiziya tamaşaları hazırlanmışdır. Elə bu xidmətlərinə görə də Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze onu “Şərəf” ordeni ilə təltif etmişdir.

Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələrinin inkişafında, Azərbaycan və gürcü xalqları arasındakı dostluq tellərinin daha da möhkəmlənməsində Gürcüstanın əməkdar jurnalisti, “Şərəf” ordeni kavaleri Dünyamalı Kərəmin xüsusi əməyi vardır. Onun gürcü ədəbiyyatından çevirdiyi şeirlər və poemalar həmişə öz təbiiliyi və orijinala yaxınlığı ilə seçilib.

Dünyamalı Kərəmin (1920) görkəmli gürcü ədibləri Nikoloz Barataşvili, Vaja Pşavela, İlya Çavçavadze, Akaki Sereteli, Qalaktion Tabidze, Aleksandr Abaşidze, İosif Qrişaşvili, İrakli Abaşidze, Simon Çikovani, Georgi Leonidze, Karlo Kaladze, Şota Nişnianidze, Xuta Berulava, İ.Noneşvili, B. Şinkuba və digər gürcü söz ustalarından etdiyi beş min misradan çox bədii tərcümə nümunələri ədəbi məcmuələrdə, almanaxlarda, qəzet və jurnallarda işıq üzü görüb. Dünyamalı Kərəmin əsərləri həm də gürcü və rus dillərinə tərcümə edilmiş, o cümlədən “Dostluq nəğmələri” (Tbilisi, “Merani”, 1978, gürcü dilində) ədəbi məcmuəsində, müxtəlif qəzet və jurnallarda çap olunmuşdur.

Q.Tabidzenin “Yadımdamı” (2.12.1961), İ.Noneşvilinin “Ana dili”, “Qoy var olsun” (12.06.1965), İ.Abaşidzenin “Fələstin, Fələstin” şeirlər silsiləsinin tərcüməsi Ə.Binnətoğlunun hələ 60-cı illərdən bir istedadlı şair-tərcüməçi kimi yetkinləşdiyindən soraq verirdi. A.Binnətoğlu müxtəlif vaxtlarda “Gürcüstan” qəzetində, eləcə də müxtəlif məcmuələrdə çap olunmuş tərcümə əsərlərindən nümunələri “Söz salxımı” toplusunda cəmləşdirmiş və 1990-cı ildə Tbilisinin “Etrad” nəşriyyatında nəşr etdirərək oxucuların ixtiyarına vermişdir. Həmin kitaba daxil edilmiş əsərlərdən Qalaktion Tabidzenin “Ehey, Vətən!”, İrakli Abaşidzenin “Burda yurd salacağam”, Qriqol Abaşidzenin “Günəşin altında, ayın altında...”, Karlo Kaladzenin “Nizaminin vətənidə”, “Lənkarən”, “Səməd Vurğun”, İosif Noneşvilinin “Çiçək bayramı”, Teymuraz Canqulaşvilinin “Azərbaycan”, “M.F. Axundzadənin qəbri önündə”, “Azərbaycanlı aşbaz”, “Əbədi odlar ölkəsi”, “Nizami bağında”, “Xəzər dənizi”, Murman Lebanizzenin “Zurnaçının ölümü”, Xuta Berulavanın “Gəncə”, “Atamın Gəncəli dostu”, “Nizaminin heykəli”, “Səməd Vurğuna”, Moris Postxişvilinin “Sonuncu şeirim”, Cansuq Çarkvianinin “Yaşillıq”, Şota Nişkinadzenin “Cırtan ağac”, Anzor Abdulaşvilinin “Vətən”, Taniel Canturianın “Təbəssüm” və sair şeirləri xüsusi sənətkarlıqla tərcümə olunmuşdur. Fazil Həsənov yazır: “Bütövlükdə Gürcüstanda

yaşayan qələm adamlarımızdan tək bir nəfərin yaradıcılığına həsr olunmuş bu ilk kitab göstərir ki, burada – Borçalıda artıq Azərbaycan ədəbiyyatının sambalı bir qolu yaranıb formalaşmaqdadır və onun monoqrafik formada öyrənilməsinin vaxtı çatmışdır”²⁰³.

Emin Elsevərin (Mahmudov) tərcümə etdiyi, İlya Çavçavadzenin “Nikoloz Qost-şabaşvili” (“Gürcüstan” qəz., 17.09.1987), Nodar Dumbadzenin “Arzu” (“Dan ulduzu”, 1987) hekayələri oxucular tərəfindən maraqla qarşılanıb. Tanınmış klassik və müasir gürcü nasirlərindən tərcümələri “Ərmağan” adı altında 1991-ci ildə Tbilisinin “Merani” nəşriyyatında çap edilib.

Buraya M.Cavaxaşvilinin “Çəkməçi Qabo”, “Çançura” G.Qamsaxurdianın “Camu”, “Qadın südü”, T.Qoqoladzenin “Əks-səda” və sair əsərləri daxil edilib. Bu əsərlərdə həyat gerçəkliyi aydındır və onların əksəriyyətinin süjet xəttini Azərbaycan mövzusu təşkil edir, azərbaycanlıların həyat və məişəti məhəbbətlə əks olunur.

Əlbəttə, belə klassik sənət əsərlərini Azərbaycan dilində “danışdırmaq” tərcüməçidən gərgin iş və istedad tələb edir. E.Elsevər bu məsuliyyətli işin öhdəsindən layiqincə gəlib. Ədəbiyyatşünas və tərcüməçi Şurəddin Məmmədlinin “Gürcüstan” qəzetinin 25 iyul 1991-ci il tarixli sayında dərc olunmuş “Gürcü ədəbiyyatından daha bir ərmağan” sərlovhəli məqaləsində deyildiyi kimi: “Onun tərcümələrinin dili aydın, obrazlı, təhkiyəsi rəvandır.”²⁰⁴

Onu da qeyd edək ki, jurnalist Merab Beradzenin yazdığı və 1998-ci ildə Tbilisidə dörd dildə nəşr etdirdiyi “Con (Malxaz) Şalikaşvili” kitabını da, eləcə də Osiko Qvarişvilinin “İosif Stalin və məşəqqətli 37-ci il” kitabını və “Verən ələ zaval yoxdur” hekayələr silsiləsini də Azərbaycan oxucularına Emin Elsevər çatdırmışdır. O, həmçinin İlya Çavçavadzenin “Otarın evindəki dul qadın” (2008) povestini və Cabua Amirecibelinin məşhur “Data Tutaşxia” (2010) romanını da böyük ustalıqla dilimizə çevirmiş və hər iki əsəri ayrıca kitablar şəklində çap etdirmişdir.

Emin Elsevərin “Yadigar şəkil” adlı yeni kitabı Tiflisdə nəfis şəkildə çap olunaraq (2003) oxucuların ixtiyarına verilmişdir.

“Azadlıq carçısı”, “Tarzən”, “Maarif fədaisi”, “Şamın yaşaması yanmağındadır”, “Şöhrəti qazananlar” və sair oçerkləri, “Ləzgi qızı”, “Qatarda”, “Bağda ərik var idi”, “Sevinc yaşı”, “Sürünən kölgə”, “Nəcəbət”, “Yadigar şəkil”, “Zolaqlı çamadan” “Teleqram” və sair hekayə, miniatür, novella və monoloqlarından yığma nümunələr daxil edilib.

Süleyman Əfəndi (Süleymanlı) (1935-2014) mətbuatda çap etdirdiyi bir sıra orijinal əsərləri ilə yanaşı, gürcü yazıçılarının əsərlərindən tərcümələr də edib. İ.Abaşidzenin “Dmanisi” şeiri (“Gürcüstan”, 18.07.1981), Q.Çikovanınin “Dutu” (“Çeşmə”, 1970), N.Mgeladzenin “Mtasmindada bülbüllər oxuyur” (“Dan Ulduzu”, 1989) hekayələri, “Dəyirmançı və tülkü” gürcü xalq nağılı (“Dan Ulduzu”, 1987), eləcə də Q.Xaradzenin “İnsan və Dəbilqə”, N.Dumbadzenin “Buynuz”, İ.Çavçavadzenin “Daşların fəryadı” povestləri və digərləri bu tərcümələr arasındadır.

203 Çobanlı M.M. “Şairlər Dünyanın söz Allahıdır!..” (Alxan Binnətoğlunun yaradıcılığı haqqında), Bakı, “Borçalı” nəşriyyatı, 2010, 166 səh.

204 Çobanlı M.M. Bu dostluğun yaşı çox... (Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələri). Bakı, “Təhsil”, 1996, 2015, 280 səh.

“Gürcüstan” qəzetinin şöbə müdiri Nəsim Yusifoğlu (1940) da gürcü dilindən bədii tərcümələrlə məşğul olur. Niko Şvelidzenin “Rəisin ünvanı” (“Çeşmə”, 1970), Tinatin Barçadzenin “Anaya məktub” (Gürcüstanda təbii fəlakət zamanı öz həyatı bahasına 28 nəfər gürcünü ölümün pəncəsindən qoparan azərbaycanlı igid əsgər Rəhib Məmmədovun anasına ithaf; “Gürcüstan”, 12.02.1987) Marika Barataşvilinin “Dünya qadınlarına məktub” (“Gürcüstan”, 1.05.1987), Moris Potsxişvilinin “Tbilisoba” (“Gürcüstan”, 24.10.1987), Revaz Mişveladzenin “Pepe” (“Dan Ulduzu”, 1987), Fridon Xalvaşinin “Doğma torpağa” (“Dan Ulduzu”, 1987), Xuta Berulovanın “Qar yağdı bərəkətli” (“Dan Ulduzu”, 1987), Aleksandr Qomiaşvilinin “Mehriban dostlarım mənim”, (“Gürcüstan”, 9.01.1981) “Arşula” (“Dan Ulduzu”, 1989) və sair hekayələri, şeirləri tərcümə edilib.

İmir Məmmədli Azərbaycan dilindən gürcücüyə və əksinə, gürcü dilindən ana dilimizə məharətlə bədii tərcümələr edir. Cansuğ Çarkvianidan tərcümə edilmiş “Mən və mən” şeirlər kitabı məhz İ.Məmmədlinin çevirməsində işıq üzünə çıxib. Kitabdakı şeirlər öz orijinallığını saxlamaqla Azərbaycan türkcəsində çox gözəl səsləndirilib. Bu da İ.Məmmədlinin hər iki dili incəliklərinə qədər gərəyinə bilməsindən və özünə məxsus tərcüməçilik sənətinə sənətə can yandırmasından, hər bir sözün üzərində zərgər dəqiqliyi ilə işləyərək, doğma koloriti qorumaqla Azərbaycan oxucusunun malı etmək bacarığından irəli gəlir.

Şota Rustavelinin məşhur əsərinin İmir Məmmədliyə qədər olan tərcümələrini Azərbaycan poeziyasında öz dəsti-xətti olan görkəmli şəxsiyyətlər etmişlər. Ancaq hər iki tərcümənin orijinaldan deyil, rus dilindən edilməsi, istər-istəməz İ.Məmmədlinin tərcüməsinin əhəmiyyətini qaldırır. Sanki orijinaldan tərcümənin özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Məsələn, poemada bir bənd var, orada deyilir ki, bu bir fars əhvalatıdır. Belə çıxır ki, bu əsər fars dilindən tərcümədir. Əslində həmin bənd qədim gürcü dilindən tərcümədə belə oxunmalıdır:

Gürcü dilində söylənən bu bir fars əhvalatıdır,
Nadir bir mirvari kimi vaxt əldən-ələ atırdı.
Tapıb nəzmə şəkdim mən, əziyyətlərə qatıldım,
Ağlımı alan söyləsin, nə itirdim, nə artırdım.²⁰⁵

“Bu bir fars əhvalatıdır” deyərək şair XII əsrdə fars dilinin Yaxın Şərqdə poeziya dili olmasına işarə edir, yəni həmin dildə söyləniləsi məhəbbət əhvalatıdır. Əgər, doğrudan da, fars əhvalatı olsaydı, Şərq ədəbiyyatında bu mövzuda başqa əsərlər də yaranardı. (Məsələn, “Leyli və Məcnun” bir neçə müəllif tərəfindən qələmə alınıb). Ancaq Ş.Rustavelinin bu poemadakı süjeti başqa heç bir mənbəyə rast gəlinmir. Ümumiyyətlə, rustavelişünasların apardıqları dünya miqyaslı tədqiqatlar nəticəsində məlum olmuşdur ki, XII əsrdən bəri heç bir mənbədə bu süjetə rast gəlinmir.

Poemanın özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri də budur: dünya poeziyasında nadir hadisədir ki, hadisələrin axarına görə ağır və yüngül vəzlərdən istifadə edilib. Hər iki vəzn 16 hecalıdır. Aftandil Tariyel axtarmağa gedəndə ona deyirlər ki, sən sevgilini qoyub niyə gedirsən? O isə cavab verir:

205 Nəbioğlu Musa. “Gürcü ədəbiyyatının şah əsəri yeni tərcümədə”, “Borçalı” qəzeti, 1 oktyabr, 1999

Bu dünyanın bağçasında mən olaram sarı xiyar,
O kəs ki, dost yolunda of demədən cana qıyar.
Günəşimlə vidalaşdım, sevgilimdən var ixtiyar,
Ona qoyub gedirəmsə, nə mənədir doğma diyar²⁰⁶.

Ş.Rustavelinin bu əsəri Azərbaycan oxucusuna indiyədək “Pələng dərisi geymiş Pəhləvan” adı ilə məlumdur. İmir Məmmədlinin fikrincə, poemanın belə adlandırılması da məhz ruscadan tərcümənin nəticəsidir. Yeni tərcümədə poema “Bəbir dərisi cəngavər” adlandırılmışdır. Bu, orijinala daha çox səsləşir. Bir də ki, qədimdə çarlar pələng dərisi yox, bəbir dərisi geyinirdilər.

Həmzəli İlyasın tanınmış gürcü miniatür ustası Vladimir Torduanın, müasir gürcü nəsrinin istedadlı nümayəndələri Laşa Tabukaşvili, Naira Gelaşvili, İrina Taliaşvili və başqalarının yaradıcılığından, gürcü xalq yumorundan ustalıqla etdiyi tərcümələr həmişə orjinala yaxınlığı ilə seçilib.

“Özümə yazdığım məktublar” adlı nəsr və tərcümə kitabının müəllifi Həmzəli İlyasın qələm məhsulları “Çəşmə”, “Dan ulduzu”, “Addımlar”, “Xəzər” və sair ədəbi məcmuələrində, eləcə də Gürcüstan və Azərbaycan dövrü mətbuatında - “Sovet Gürcüstanı” (indiki “Gürcüstan”), “Kommunist”, “Sabah”, “Yol”, “Ziya”, “Şərqi səsi” və sair qəzetlərdə dərc olunub, radio verilişlərində səslənib.

Ötən əsrin sonlarında yenidən öz müstəqilliklərinə qovuşan, əldə etdikləri milli istiqlalın yeni formalaşmış ictimai-siyasi mühitdə möhkəmlənməsi yolunda yadda qalacaq illər yaşayan hər iki respublika - Azərbaycan və Gürcüstan qədim tarixi olan dostluq ənənələrini bu gün də davam etdirir. Təbii, ədəbi əlaqələrimiz də yeni tələbata uyğun qurulur, milli müstəqilliyimizin, bağımsızlığımızın yol yoldaşı olur. Bu gün və sabah ədəbi əlaqələrimiz strateji müttəfiqlər olan iki dövlətin, gələcəkdə də səmimi yaşamağa məhkum olan hər iki xalqın daha da yaxınlaşmasını özündə ehtiva etməlidir. Bu baxımdan Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Gürcüstan bölməsinin rəhbəri Rafiq Hümətlin üzərinə böyük və həm də olduqca məsuliyyətli bir yük düşdüyünü düşünürük. Bu qurumun təşəbbüsüylə buraxılmış “Ədəbi Gürcüstan” toplusunun (2007, 2012) nəşri və onun yayımı bizi sevindirir və ümidlərimizə bir daha işıq salır.

Sözsüz ki, bu cür ənənələri daim davam etdirmək gərəkdir. Çünki Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələrinin fasiləsiz olaraq davam etdirilməsi, ədəbiyyatlarımızın qarşılıqlı tərcümələri, yazıçılarımızın ortaq görüşləri, ortaq poeziya gecələri, müzakirə masaları və sair bu tipli ədəbi-bədii tədbirlərin keçirilməsi ədəbi əlaqələrimizin yeni keyfiyyətlərlə, çağdaş məcrada inkişafına təkən ola bilər və xalqlarımız arasındakı dostluq əlaqələrini daha da genişləndirər.